

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ

У статті досліджено вплив державного регулювання на структуру зайнятості населення та представлено шляхи досягнення ефективної структури зайнятості населення. Висвітлено питання політики зайнятості населення на етапі ринкової трансформації. Проаналізовано структуру зайнятості населення та механізми її регулювання.

Ключові слова: державна політика, державне регулювання, зайнятість населення, ринок праці, структура зайнятості.

I. Вступ

Проблема зайнятості населення бере початок з перших років незалежності України і сьогодні все більше загострюється. На кожному етапі відтворювального процесу існують певні пріоритети та інструменти, які впливають на якість життя та добробут населення. Можна зробити припущення, що вирішення цієї проблеми здійсниться при створенні нової соціально-економічної структури зайнятості та механізмів її регулювання.

Проблеми державного регулювання структури зайнятості населення досліджувались у працях провідних вітчизняних і зарубіжних учених, а саме: Б. Бандур, М. Білава, Д. Богиня, О. Бражко, В. Вальчук, В. Васильченко, Т. Галіцька, К. Зайцева, С. Злупко, С. Калініна, Т. Козарь, А. Маршалл, В. Міненко, Дж. Перрі, Д. Рікардо, М. Фелдстайн, Р. Холл і багато інших.

II. Постановка завдання

Проаналізувати структуру зайнятості населення та механізми її регулювання, надати перевагу використанню пасивної та активної політики зайнятості.

III. Результати

Державна політика зайнятості на етапі ринкової трансформації передбачає активізацію участі держави в регулюванні зайнятості населення. Державне регулювання структури зайнятості має бути спрямовано на ефективне використання економічного потенціалу регіону та на збалансування попиту і пропозиції робочої сили на ринку праці, забезпечення максимальної зайнятості населення, відповідного рівня розвитку продуктивних сил; узгодження трудових відносин; забезпечення прав і свобод людини; соціальне забезпечення та соціальний захист життя населення.

Державна політика структури зайнятості населення повинна сприяти оптимізації за-

йнятості всього економічного населення, а саме прямого й непрямого впливу на соціально-економічний розвиток суспільства. Вона має декілька рівнів: державний, регіональний і підприємницький.

Рівні державного та регіонального регулювання зайнятості населення наведено на рис.

Державне регулювання здійснюється мережею спеціальних державних установ для підтримання прийнятого рівня зайнятості, підвищення мобільності та створення нових робочих місць.

Зауважимо, що сьогодні проблеми ринку праці можуть бути вирішені лише при активному втручанні держави. Регулювання зайнятості на рівні держави справляє вплив на трудову діяльність населення.

У своїй праці О. Бражко висвітлює питання щодо регулювання ринку праці; створення правових, економічних та інституціональних умов для підвищення ефективності зайнятості населення, пропонує заходи державної політики, які мають покращити ефективність системи державного управління ринком праці та збільшити зайнятість населення [3].

У свою чергу, дослідниця Т. Козарь вважає, що проблема регулювання зайнятості знижує рівень життя більшості населення країни, збільшує кризові явища в економіці та стримує структурні перетворення, які перешкоджають створенню умов для стабілізації й економічного зростання, а тому потребує невідкладного вирішення [6, с. 7].

Серед зарубіжних учених цю проблему вивчали Д. Рікардо, А. Маршалл, зарубіжний підхід базується на невтручанні держави в регулювання процесів зайнятості населення, вважаючи її нормою ринкової економіки. Згідно із цією теорією, важелі ринкового регулювання спроможні підтримувати повну зайнятість, роблячи її неминуною. При цьому втручання держави може тільки

негативно вплинути на ефективне функціонування економіки [4, с. 455].

Згідно з визначенням, яке формують неокласики Дж. Перрі, М. Фелдстайн, Р. Холл, зайнятість розглядається як один з виробничих ресурсів, які розподіляються через ринок. Ринок праці, як і всі інші ринки, функціонує на базі умовної рівноваги, коли осно-

вним регулятором виступає ціна на робочу силу (заробітна плата). Вона (ціна) реалізується за потребами ринку, встановлюється автоматично, залежно від попиту та пропозиції, а безробіття, якщо і можливе, то тільки добровільне [5, с. 28–29].

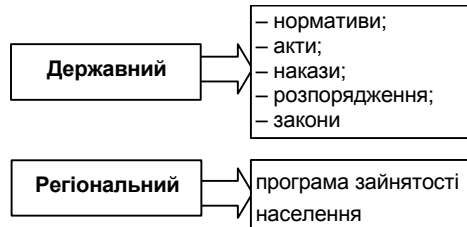


Рис. Рівні державного регулювання зайнятості населення

Структура зайнятості залежно від форм власності та господарювання має свої особливості, що полягають у статусі суб'єктів господарювання. Такими суб'єктами в Україні виступають: Міністерство праці та соціальної політики України, Державна служба зайнятості, профспілки, страйками, спілки підприємців і фермерів, та інші державні органи.

Для поліпшення стану зайнятості населення в Україні та її структури потрібно:

- сприяння перерозподілу робочої сили в державній структурі зайнятості відповідно до структурних змін в економіці держави;
- введення у структуру механізму гнучкої системи стимулів і засобів соціального характеру;
- формування кадрів для забезпечення ефективної структури зайнятості закладами, центрами, організаціями професійної підготовки незайнятого населення, підпорядкованими службі зайнятості.

Наголосимо, що за останнє десятиліття в структурі зайнятості населення та використанні робочої сили України відбулися кардинальні зміни, які негативно вплинули на тенденції розвитку ринку праці. Якщо розглядати трактування державного регулювання ринку праці, то можна сказати, що держава та її галузеві структури – це забезпечення максимальної зайнятості населення, забезпечення прав і свобод людини, соціальний захист, соціальне забезпечення та надання соціальних благ населенню. Державне регулювання ринку праці охоплює всі складові ринку праці: формування, розподіл, зайнятість, соціальне забезпечення, соціальний захист, і орієнтується на додержання об'єктивних законів і закономірностей розвитку суспільства.

Відповідно до Конституції України, суб'єкти управління спрямовують свою діяльність

на забезпечення й удосконалення всіх сфер життєдіяльності людини. Суб'єктами регулювання ринку праці є державні установи, посадові особи, які формують державну політику та справляють вплив на соціальні процеси та трудові відносини.

Об'єктами державного регулювання є процеси й умови функціонування та відтворення робочої сили, зайнятості населення, на які спрямовано організаційно-правову діяльність відповідних суб'єктів державних структур.

Правове забезпечення є основою для створення умов державного регулювання зайнятості. Документ, який відображає правове регулювання зайнятості населення та безробіття, – Закон України “Про зайнятість населення” [1] був прийнятий Верховною Радою УРСР 01.03.1991 р., його основу становлять норми, які регулюють соціальне забезпечення. Фактичне існування безробітних громадян в Україні офіційно було визначено на ринку праці 01.07.1991 р.

У законі України “Про зайнятість населення” йдеться про основні принципи державної політики в галузі сприяння зайнятості, забезпечення рівних можливостей всім громадянам України, підтримки трудової та підприємницької ініціативи громадян, творчої праці, забезпечення соціального захисту у сфері зайнятості, заохочення роботодавців до створення нових робочих місць.

Законодавче регулювання зайнятості передбачає розробку наукових досліджень структури економіки та прогнозування подальших змін робочої сили.

Відповідно до Закону України “Про зайнятість населення” в Україні сформувалась служба зайнятості, на яку покладалися прогнозування попиту та пропозиції на робочу силу, підготовка із зацікавленими організаціями територіальних програм зайнятості населення [1, с. 170].

- Головними функціями служби зайнятості є:
- аналіз ринку праці та інформування про нього;
 - трудове посередництво та сприяння у забезпеченні підприємств робочою силою, а громадян – робочими місцями;
 - регулювання ринку праці, яке здійснюється як через трудове посередництво, так і через реалізацію програм профорієнтації, а також сприяння;
 - допомога безробітним, яка включає в себе матеріальну підтримку;
 - реалізація державної політики зайнятості.

Державна служба зайнятості та органи державного управління здійснюють державне управління структурою зайнятості активним та пасивним способами.

Пасивна політика зайнятості, спрямована на виплату допомоги безробітним, негативно впливає на мотивацію до праці і таким чином сприяє ослабленню можливості працевлаштування незайнятих.

Що стосується активної політики, то вона спрямована на забезпечення роботою незайнятих активних громадян, в галузі зайнятості реалізується за допомогою програми зайнятості населення, яка передбачає низку активних заходів щодо розширення сфери праці.

В Україні функціонують такі центри зайнятості: державний, Кримський республіканський, обласні, районні та районні у містах.

Важливим законом України, який визначає правові основи регулювання соціального захисту безробітних є закон України “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття” від 18 січня 2001 р. [2]. У цьому законі йдеться про організаційні засади загальнообов’язкового державного соціального страхування на випадок безробіття як систему прав, обов’язків і гарантій, яка передбачає забезпечення матеріальних виплат застрахованим особам у разі безробіття з незалежних від них обставин. Але не тільки законодавчі акти регулюють зайнятість населення, ряд нормативних актів визначають механізми регулювання державних органів, відповідальних за ринок праці.

Державне регулювання зайнятості населення відбувається на основі наказу Міністерства праці та соціальної політики України “Про порядок надання допомоги по безробіттю, у тому числі одноразової, її виплати до організації безробітними підприємницької діяльності” [2, с. 47]. У цьому документі йдеться про регулювання ринку праці за допомогою правового організаційного та економічного механізмів.

Таким чином, механізм регулювання зайнятості має бути гнучким та чітко реагувати на зміни в суспільстві, де живуть і працюють люди. Лише так реально можна забезпечити

мотиваційний механізм залучення працівників до продуктивності праці, який давав би змогу, з одного боку, забезпечити високу ефективність у народному господарстві, а з іншого – подолати вплив ряду негативних явищ у сфері зайнятості населення.

Державне регулювання ринку праці – це взаємозв’язок економічної політики держави та політики зайнятості, яка спрямована на регулювання умов трудового життя.

Як показало дослідження, регулювання трудових відносин в Україні потребує подальшого вдосконалення, яке пов’язане із законодавством у соціально-трудої сфері, з нормативно-правовим відношенням суб’єктів соціально-трудої відносин.

У нормативно-правовій базі України зазначається, що норми та положення, які регламентують трудові та соціально-економічні відносини, не повною мірою відповідають розвитку ринку в сучасних умовах.

Для вдосконалення нормативно-правової бази України у сфері ринку праці держава повинна сприяти зайнятості населення, адже в законі державне регулювання зайнятості населення має бути спрямоване на розвиток та розширення попиту на конкурентоспроможну робочу силу, що тісно пов’язано з політикою зайнятості, соціального захисту та забезпечення високої якості життя.

IV. Висновки

Розвиток зайнятості повинен здійснюватися на основі формування якісно нової, стійкої, динамічної та соціально-орієнтованої господарської системи.

Нормативно-правова база місцевого самоврядування на сьогодні перебуває у стані формування та потребує подальшого розроблення.

Як показала практика розвинутих країн, організовані та добре сплановані заходи активної політики можуть покращити структуру зайнятості.

Важливою проблемою формування нового якісного стану зайнятості є трудова мотивація. Слід враховувати, що ринкові відносини створюють лише передумови, але не гарантують нове ставлення до праці й досягнення її високих результатів. Світовий досвід підтверджує, що далеко не всяка ринкова економіка забезпечує високий рівень соціальної й економічної ефективності. В Україні в умовах глибокої та затяжної кризи на перше місце за силою впливу на трудову мотивацію виходить соціальне самопочуття громадян, під яким мають на увазі навіть не реальне покращання життя, а впевненість у правильності обраних шляхів реформування суспільства та соціального захисту з боку держави. Соціальний захист нерідко зводиться лише до підтримки знедолених людей, але справжній його зміст полягає в забезпеченні превентивних заходів з недопущення

зубожіння, безробіття, втрати здоров'я населенням.

У цілому слід сказати, що система соціального захисту громадян у трудовій сфері в Україні лише починає формуватися, її основи закладені Конституцією України, Законом України "Про зайнятість населення" та деякими іншими законодавчими актами, але попереду важлива робота з розробки та реалізації конкретних програм комплексної системи соціальної підтримки та захисту працівників.

Список використаної літератури

1. Про зайнятість населення : Закон України № 803-XII від 01.03.1991 р. // Вісник Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 14. – Ст. 170.
2. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття : Закон України № 2213-III від 11.01.2001 р. // Вісник Верховної Ради України. – 2001. – № 11. – Ст. 47.
3. Бражко О.В. Реформування державної політики щодо регулювання ринку праці [Електронний ресурс] / О.В. Бражко. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr/du/2009_2/.../DU209_08.pdf.
4. Экономическая теория : учеб. для студ. вуз. обуч. по экон. напр. и спец. / под ред. А.И. Добрынина, Л.С. Тарасевича. – [3-е изд.]. – СПб. : Питер, 2000. – 544 с.
5. Старовойтова Л.И. Занятость населения и ее регулирование : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Л.И. Старовойтова, Т.Ф. Золотарева. – М. : Академия, 2001. – 192 с.
6. Козарь Т.П. Державне регулювання зайнятості населення в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр. : Спеціальність 25.00.02 / Т.П. Козарь. – Запоріжжя, 2007. – 25 с.

Шостак С.В. Особенности государственной регуляции занятости населения

В статье исследовано влияние государственной регуляции на структуру занятости населения и представлены пути достижения эффективной структуры занятости населения. Отражен вопрос политики занятости населения на этапе рыночной трансформации. Проанализирована структура занятости населения и механизмы ее регуляции.

Ключевые слова: государственная политика, государственная регуляция, занятость населения, рынок труда, структура занятости.

Shostak S. Features of government control of employment of population

In the article investigational influence of government control on the structure of employment of population, and the ways of achievement of effective structure of employment of population are presented. The question of policy of employment of population is reflected on the stage of market transformation. The structure of employment of population and mechanisms of its adjusting is analysed.

Key words: public policy, government control, employment of population, labour-market, structure of employment.